

NEKA RAZMATRANJA O USMENOM ZAVEŠTANJU U PRAVU REPUBLIKE SRBIJE I PRAVIMA ZEMALJA U OKRUŽENJU¹

Dušan Novaković
Megatrend Univerzitet, Beograd

Rezime: Cilj rada je da prikaže usmeno zaveštanje u pravu Republike Srbije, Crne Gore, Hrvatske, Republike Srpske i BiH (de lege lata). Takođe, pokušali smo da ukažemo na sličnosti i razlike između prava pomenutih zemalja u pogledu usmenog zaveštanja. Radi se o pravnom institutu koji se može sačiniti u izuzetnim okolnostima zbog kojih nije moguće sačiniti redovno zaveštanje. Analizirajući ovaj institut bavili smo se pojmom zaveštanja, pojmom usmenog zaveštanja, zakonskog uređenja usmenog zaveštanja u pomenutim zemljama, te izuzetnim prilikama pri sačinjavanju ovog testamenta. Kao razlog za upotrebu vanredne forme zaveštanja kod ovog pravnog instituta, bavili smo se i pitanjem bolesti zaveštaoca, zatim, ko može sačiniti usmeni testament, ko može biti svedok kod usmenog zaveštanja, te da li izvršenjem te dužnosti svedoka to predstavlja uslov punovažnosti usmenog zaveštanja. U radu smo dali i sugestije koje po našem mišljenju vode boljoj i uspešnijoj primeni usmenog zaveštanja u praksi (de lege ferenda).

Ključne reči: Pojam zaveštanja, pojam usmenog zaveštanja, zakonsko uređenje usmenog zaveštanja u Republici Srbiji, Crnoj Gori, Hrvatskoj, Republici Srpskoj i BiH, izuzetne prilike, svedoci kod usmenog zaveštanja i dužnost svedoka usmenog zaveštanja.

1. Uvod

Lica koja žele da pristupe blagovremenom planiranju raspodele imovine za slučaj smrti, to će najčešće činiti putem zaveštanja.

Ovo sa razloga što fizička lica imaju pravo da u skladu sa zakonom utvrđenim uslovima slobodno raspolazu svojom imovinom za slučaj smrti.

¹ Stručni rad. Primljeno u redakciju: 20.02.2013. Prihvaćeno za objavljivanje: 10.06.2013

Dušan Novaković

Naravno sloboda zaveštanja ne podrazumeva apsolutnu slobodu. Granice, odnosno ograničenja su raspolaganja suprotna prinudnim propisima, javnom poretku i dobrim običajima (videti čl.155. ZON Srbije iz 1995. god. i čl. 10. ZOO iz 1978.god. sa poslednjim izmenama iz 2003. god. Ustavna povelja).

Zato smo u ovom radu pokušali da damo kraći osvrt na pravni institut zaveštanja, posebno na usmeno zaveštanje koje se javlja kao vanredan oblik ovog zaveštanja. Pri tome koristili smo kao što je navedeno pozitivno pravo Republike Srbije, Crne Gore, Hrvatske, Republike Srpske i BiH.

Pored toga tema ovog rada su i zaveštajni svedoci kod ovog oblika zaveštanja i njihova dužnost da kao svedoci usmenog zaveštanja o tome bez odlaganja obaveste sud bilo u pismenoj formi bilo usmeno.

2. Pojam zaveštanja u pravu Republike Srbije

Zakon o nasleđivanju Republike Srbije reguliše zaveštanje na sledeći način: „Zaveštanje je jednostrana, lična i uvek opoziva izjava volje za to sposobnog lica kojom ono raspoređuje svoju imovinu za slučaj smrti, u zakonom određenom obliku“.²

Dakle, zaveštanje (testament, oporuka, poslednja izjava volja) jeste jednostrana, lična, uvek opoziva poslednja izjava volje testamentarno sposobnog fizičkog lica, kojom raspoređuje svoju imovinu za slučaj smrti, u zakonom propisanoj formi.

Pravilo je da zaveštanjem zaveštalac uređuje raspodelu imovine za slučaj svoje smrti, ali pored toga u našem pravu smatra se zaveštanje i kada njime nije uređena raspodela imovine i nije postavljen univerzalni sukcesor (naslednik).

Naime, određivanje naslednika u našem pravu, nije bitan sastojak zaveštanja, te zaveštalac može da u zaveštanju unese i neke neimovinske odredbe. Npr: priznanje vanbračnog očinstva, određivanje mesta i načina sahrane i dr.³ Ali i takvo zaveštanje ima imovinske efekte, odnosno može se imovinski izraziti.

² 78 . Zakon o nasleđivanju Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br, 46/1995, Odluka Ustavnog suda RS, IU br.358/95-Službeni glasnik RS, 101/2003.

³ Videti : O.Antić, Nasledno pravo, Beograd, 2004, str.193.

Neka razmatranja o usmenom zaveštanju u pravu Republike Srbije
i pravima zemalja u okruženju

Naime, ako je u zaveštanju priznato vanbračno dete od strane zaveštaoca, ono automatski stiče pravo na nasleđe zaveštaoca (vanbračnog oca).

Isto tako, odredbe u zaveštanju kojim je zaveštalac odredio način i mesto sahrane utiču na njene troškove, a njih snosi univerzalni sukcesor (naslednik) ako nije drugačije određeno u samom testamentu.⁴

Mogućno je da zaveštalac sačini i negativno zaveštanje. To je takvo zaveštanje kojim se zakonski ili nužni naslednik isključuje iz prava na nasleđivanje. To mora biti učinjeno u skladu sa zakonskim razlozima.

Zatim, zaveštanje u pravnom, smislu reči treba razlikovati od tzv. umetničkih, političkih ili književnih zaveštanja (testamenta). To su izjave volje koje se odnose na umetnička shvatanja, koje se tiču političke situacije ili nekog književnog dela.

Zaveštanje u naslednopravnom smislu stvara određena prava i obaveze za određena lica i ta prava i obaveze se, neposredno ili posredno, uvek mogu i imovinski izraziti, dok to nije slučaj kod drugih pomenutih tzv zaveštanja (testamenta).

Zaveštanje ima jači pravni osnov za nasleđivanje u odnosu na zakonski osnov pozivanja na nasleđe.

To znači da do zakonskog nasleđivanja dolazi ako nema zaveštanja ili je on ništav, ako zaveštanjem nije obuhvaćena celokupna imovina i ako zaveštajni naslednik ne može (nije doživeo delaciju, nedostojan je) ili neće (negativna nasledna izjava) da se primi nasleđa.

Što se tiče oblika zaveštanja pravo Republike Srbije poznaje veliki broj formi u kojima se može izjaviti poslednja volja: svojeručno zaveštanje, odnosno olografsko zaveštanje; pismeno zaveštanje pred svedocima, odnosno alografsko zaveštanje, sudsko zaveštanje, konzularno zaveštanje, međunarodno zaveštanje, brodsko zaveštanje, odnosno zaveštanje sačinjeno na brodu, vojno zaveštanje, odnosno vojničko zaveštanje i usmeno zaveštanje, odnosno vanredno zaveštanje.

⁴ O.Antić op. cit., str.193

3. Usmeno zaveštanje

a) Pojam

Usmeno zaveštanje predstavlja deo građanskog imovinskog prava koje proučava i reguliše imovinsko pravne odnose nastale povodom smrti nekog lica.

Usmeno zaveštanje je oblik poslednje izjave volje koji se može sačiniti izgovorenim rečima, u okolnostima zbog kojih nije moguće sačiniti pismeno zaveštanje. Ovaj oblik zaveštanja je usmen (nastaje izgovaranjem reči zaveštaoca pred tri istovremeno prisutna zaveštajna svedoka) a ne pisanjem ili kazivanjem zaveštaoca radi zapisivanja, vanredan (zaveštalac ga može sačiniti samo u izuzetnim prilikama, kada ne može sačiniti pismeno zaveštanje) i privatn (u sačinjavanju zaveštanja ne učestvuje državni organ).

Usmeno zaveštanje regulisano je u članu 110-111 Zakona o nasleđivanju Republike Srbije.

b) Zakonsko regulisanje usmenog zaveštanja

“Zaveštalac može poslednju volju usmeno izreći pred tri istovremeno prisutna svedoka ako zbog izuzetnih prilika ne može sačiniti pismeno zaveštanje.“

„Usmeno zaveštanje prestaje da važi po isteku 30 dana od dana prestanka prilika u kojima je sačinjeno.“⁵

Iz zakonske formulacije proizilazi da je samo ovaj testament u usmenom obliku, dok su svi ostali u pismenom obliku.

Usmeni testament mogu sačiniti sva lica koja imaju zaveštajnu sposobnost. Dakle pismena, nepismena i slepa lica. Ovaj oblik zaveštanja može sačiniti i gluvonemo lice pod uslovom da svedoci razumeju znake koje je upotrebio zaveštalac i u stanju su da ih napismeno sastave ili, preko tumača, te znake ponove pred sudom.

Odlike ovog zaveštanja su: usmenost, nastaje izgovaranjem reči u prisustvu tri svedoka, postojanje izuzetnih prilika i ograničeno važenje od 30 dana od prestanka izuzetnih prilika u kojima je sačinjeno. Ako je u tom

⁵ Član 110. Zakon o nasleđivanju .
146

Neka razmatranja o usmenom zaveštanju u pravu Republike Srbije
i pravima zemalja u okruženju

roku nastupila smrt zaveštaoca, usmeno zaveštanje je osnov pozivanja na nasleđe.

U slučaju da su za vreme toka navedenog roka od trideset dana nastupile nove izuzetne prilike tada se novi rok iste dužine računa od prestanka poslednjih izuzetnih prilika u kojima se ne može sačiniti pismeno zaveštanje.

Smatramo da su od posebnog značaja za ovo zaveštanje „izuzetne prilike“, u kojima nastaje, zatim pitanje „svedoka“ kod usmenog zaveštanja i „dužnost svedoka usmenog zaveštanja“ .

c) Izuzetne prilike

Zakonodavac ne nabraja taksativno izuzetne prilike u kojima zaveštalac može usmeno izjaviti svoju volju (ne navodi šta se smatra izuzetnim okolnostima), već samo ukazuje na mogućnost usmenog zaveštanja u izuzetnim prilikama, ostavljajući sudu da u svakom konkretnom slučaju oceni da li je takva situacija zaista postojala ili nije postojala.

U teoriji postoji mišljenje da izuzetne prilike mogu biti objektivne-uslovljene okolnostima koje nisu uobičajene i redovne pojave u životu kao što su: poplava, požar, zemljotres, epidemije, rat sudar vozova, pad aviona, brodolom i sl. kao i viša sila (čije se dejstvo nije moglo predvideti ni izbeći, ni otkloniti) ili slučaj.

Subjektivne izuzetne prilike nastupaju za samog zaveštaoca, vezane su za ličnost zaveštaoca (npr.doživljena saobraćajna nezgoda u kojoj je zaveštalac teško povređen, kada se može svaki čas očekivati smrt, kada je zaveštalac u dubokoj starosti, nepismen, a postoji velika udaljenost od naseljenih mesta, nanošenje teške telesne povrede ili pokušaj ubistva zaveštaoca i sl.).⁶

U slučaju postojanja subjektivnih izuzetnih prilika treba reći u kojoj meri bolest, povrede ili neki drugi događaji i prilike u kojima se našao zaveštalac i koji pogađaju isključivo njegovu ličnost, predstavljaju dovoljan razlog za upotrebu ove forme zaveštanja.

Ovo sa razloga što se navedene okolnosti u praksi najčešće dešavaju.

⁶ O. Antić, op.cit. str.272, I. Babić Nasledno pravo. Službeni glasnik ,2008, str.136. R. Momčilović, M. Živanović Nasledno pravo, Banja Luka 2003, str.246.

Dušan Novaković

Smatramo da kada je u pitanju bolest zaveštaoca, kao subjektivna izuzetna prilika, treba da postoji i iznenadnost (iznenadna teška bolest) ili iznenadno pogoršanje ranije bolesti, što dovodi zaveštaoca u situaciju kada on nije u stanju da sačini pismeni testament. Tada treba detaljno proveriti mogućnost da zaveštalc sačini sudsko zaveštanje, pošto je to jedina forma zaveštanja dostupna svakom licu koje poseduje opštu sposobnost za pravljenje testamenta (npr., lica sa određenim telesnim manama, nepismeni, teški nepokretni bolesnici i sl.).⁷

Inače u načelu svaka bolest ostavioca neće se moći podvesti pod pojam izuzetnih prilika.

Ni dugotrajna bolest ostavioca se ne smatra opravdanjem da on nije mogao sačiniti pismeni testament. Tako u slučaju da je ostavilac usled bolesti izjavio usmeno svoju poslednju volju a nije umro u roku predviđenom za važenje usmenog testamenta već mnogo kasnije, ova njegova bolest se ne može smatrati opravdanim i izuzetnim prilikama zbog kojih ostavilac nije usmeni testament zamenio pismenim ili sudskim testamentom.⁸

d) Svedoci usmenog zaveštanja

Prisustvo svedoka je bitan element za punovažnost usmenog zaveštanja. Svedoci usmenog zaveštanja ne moraju biti posebno pozvani radi učešća u sastavljanju ovog zaveštanja, već to mogu biti i lica koja su se slučajno zatekla na mestu „izuzetnih prilika”.

U izuzetnim okolnostima zaveštalc ne može da bira ni vreme ni mesto, pa ni svedoke svog zaveštanja. Naše pravo, kao i većina prava drugih država, zahteva istovremeno prisustvo tri svedoka usmenog zaveštanja. Ovakav stav sasvim je opravdan, pored ostalog zato što se sama zaveštaočeva izjava, posle dužeg ili kraćeg vremena, može različito zapamtiti kod svedoka.

Ta razlika može biti i neznatna, ali je svedoci mogu sasvim drugačije shvatiti i interpretirati. Potrebno je da svedoci budu punoletni, da poseduju potpunu poslovnu sposobnost, a svedoci mogu biti i emancipovani maloletnici koji su stekli potpunu poslovnu sposobnost.

⁷ Isto, O. Antić, op.cit. str.273.

⁸ S.Vuković : Komentar zakona o nasleđivanju sa sudskom praksom, obrascima, registrom pojmova i priloga, Beograd 2007.godina, str. 152-153.

Neka razmatranja o usmenom zaveštanju u pravu Republike Srbije
i pravima zemalja u okruženju

(Naime sklapanje braka pre punoletstva uz dozvolu suda i uz dozvolu suda licu koje je navršilo 16. godinu života, a postalo je roditelj i dostiglo telesnu i duševnu zrelost za samostalno staranje o sopstvenoj ličnosti, pravima i interesima, zakon navedenim licima priznaje potpunu poslovnu sposobnost).⁹

Smatramo da i delimično poslovno sposobno lice može biti svedok usmenog testamenta. Budući da to pitanje zakon eksplicitno ne reguliše, sud bi trebalo da na osnovu svih elemenata konkretnog slučaja odluči o podobnosti delimično poslovno sposobnih lica da budu svedoci usmenog zaveštanja.

Za razliku od svedoka kod drugih oblika zaveštanja, svedoci usmenog testamenta ne moraju biti pismeni (ne moraju znati ni čitati ni pisati). Međutim, oni moraju imati očuvano čulo sluha i razumeti jezik na kome zaveštalac izjavljuje svoju poslednju volju.

Pored toga smatramo da svedok mora imati i čulo vida, kako bi sa sigurnošću mogao potvrditi zaveštaočev identitet, osim u slučajevima kada se ovaj može i na drugi način nesumnjivo utvrditi. Nema lica kao i lica sa drugim nedostacima mogu biti svedoci ove vrste zaveštanja ukoliko su u stanju da prenesu zaveštaočevu poslednju volju.¹⁰

U našem pravu ne traže se neki posebni kvaliteti zaveštajnih svedoka, kao što je to zahtevalo predratno pravo i kao što to propisuju neka strana prava, npr. da nije osuđivan za lažni iskaz ili druga nečasna dela.¹¹

Takođe u našem pravu zaveštajni svedoci kod ovog zaveštanja ne mogu primiti, po bilo kom osnovu iz zaveštanja, nikakvu korist.

e) Dužnost svedoka usmenog zaveštanja

U našem pravu: "Svedoci pred kojima je zaveštalac usmeno izrekao svoju poslednju volju dužni su da bez odlaganja napismeno sastave zaveštaočevu izjavu i da je što pre predaju sudu, ili da je usmeno ponove pred sudom iznoseći pri tom kada je, gde i u kojim prilikama zaveštalac izrekao svoju poslednju volju. Izvršenje te dužnosti nije uslov punovažnosti usmenog zaveštanja."¹²

⁹ Čl.11. Porodičnog zakona Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 18/2005 i 72/2011.

¹⁰ O,Antić. Op.cit. str.301-303

¹¹ O,Antić,op. cit. str. 289.

¹² Čl.111. Zakona o nasleđivanju Republike Srbije.

Dušan Novaković

Iz navedenog proizilazi da su svedoci dužni da bez odlaganja napišu izjavu zaveštaoca i da je što pre predaju sudu, ili pak da je usmeno ponove pred sudom, iznoseći gde, kada i u kakvim prilikama je zaveštalc izjavio svoju poslednju volju. Ako tako ne učine to neće dovesti do ništavosti zaveštanja, ali može dovesti do prouzrokovanja imovinske štete koja bi usled toga mogla nastupiti.

4. Pojam usmenog zaveštanja u pravima u okruženju

U pravu Crne Gore usmeni testamen je regulisan Zakonom o nasljeđivanju:

„Zavještalc može izjaviti svoju posljednju volju usmeno pred dva svjedoka samo ako usljed izuzetnih prilika nije u mogućnosti da sačini pisani testament.“

„Usmeni testament prestaje da važi po isteku 30 dana od prestanka izuzetnih prilika u kojima je sačinjen.“¹³

U Republici Hrvatskoj usmeno zaveštanje (usmena oporuka) regulisana je takođe Zakonom o nasljeđivanju:

(1) „Oporučitelj može očitovati svoju posljednju volju usmeno pred dva istodobno nazočna svjedoka samo u izvanrednim okolnostima zbog kojih nije u stanju oporučiti ni u jednom drugom valjanom obliku.“

(2) „Usmena oporuka prestaje vrijediti kad protekne 30 dana od prestanka izvanrednih okolnosti u kojima je napravljena.“¹⁴

U Republici Srpskoj usmeno zaveštanje je regulisano takođe Zakonom o nasljeđivanju:

1) „Zavještalc može izjaviti svoju posljednju volju usmeno pred tri svjedoka samo ako usljed izuzetnih prilika nije u mogućnosti da sačini pisani testament.“

2) „Usmeni testament prestaje da važi po isteku 30 dana od prestanka izuzetnih prilika iz stava 1 ovog člana“¹⁵

¹³ Član 88. Zakon o nasljeđivanju Crne Gore, Službeni list Crne Gore, broj 74/2008.

¹⁴ Članak 37. Zakon o nasljeđivanju Hrvatske, Narodne novine , br. 48/2003 .

¹⁵ Čl. 79. Zakon o nasljeđivanju Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br.1 / 2009.

Neka razmatranja o usmenom zaveštanju u pravu Republike Srbije
i pravima zemalja u okruženju

U Bosni i Hercegovini usmeni testament regulisan je kao i u predhodnim državama Zakonom o nasljeđivanju:

“Zavještalcu može izjaviti svoju posljednju volju usmeno pred dva svjedoka samo ako usljed izuzetnih prilika nije u mogućnosti da sačini pismeni testament“.

“Usmeni testament prestaje da važi po isteku 30 dana od prestanka izuzetnih prilika u kojima je sačinjen”.¹⁶

Ono što je navedeno u vezi pojma usmenog zaveštanja, i važnosti usmenog zaveštanja u pravu Republike Srbije, u načelu važi i za prava Crne Gore, Hrvatske, Republike Srpske i BiH.

a) Svedoci kod usmenog zaveštanja u zemljama u okruženju

U Crnoj Gori predviđeno je da: “Pri sačinjavanju usmenog testameta mogu biti svjedoci samo lica koja mogu biti svjedoci pri sačinjavanju sudskog testameta, ali ne moraju znati čitati i pisati”.¹⁷

U Hrvatskoj određeno je da: “Svjedoci usmene oporuke mogu biti samo osobe koje mogu biti i svjedoci javne oporuke, ali ne moraju znati ni moći čitati ni pisati.”¹⁸

U Republici Srpskoj navedeno je da: “Pri sačinjavanju usmenog testameta mogu biti svjedoci samo lica koja mogu biti svjedoci pri sačinjavanju sudskog testameta, ali ne moraju znati čitati i pisati”¹⁹

U Bosni i Hercegovini predviđeno je da: “Pri sačinjavanju usmenog testameta mogu biti svjedoci samo lica koja mogu biti svjedoci pri sačinjavanju sudskog testameta ali ne moraju znati čitati i pisati”.²⁰

Nepismeni svedok može jedino da usmeno pred sudom ponovi izjavu volje zaveštaoca. Svedoci koji propuste da ispune te dužnosti i na taj način nasledniku ili ostaviocu prouzrokuju štetu odgovorni su za nju.

Ako su svedoci usmenog testameta podneli sudu pismeno koje sadrži volju zaveštaoca ili usmeno pred sudom ponovili izjavu zaveštaoca, sud će

¹⁶ Čl. 76. Zakona o nasljeđivanju BiH, Službeni list SRBiH br. 7/80 i 15/80.

¹⁷ Čl. 89. Zakona o nasljeđivanju Crne Gore.

¹⁸ Članak 38. Zakona o nasljeđivanju Hrvatske.

¹⁹ Čl. 80 Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske.

²⁰ Čl. 77 Zakona o nasljeđivanju BiH

Dušan Novaković

prijem takvog zaveštanja zapisnički utvrditi, staviti u poseban omot i zapečatiti.

Usmeni testament važi do isteka roka od 30 dana, računajući od dana prestanka izuzetnih prilika u kojima je sačinjen. Ali ako je u tom roku nastupila smrt zaveštaoca, usmeni testament postaje osnov pozivanja na nasleđe.

b) Dužnost svedoka usmenog zaveštanja u zemljama u okruženju

U Crnoj Gori Zakonom o nasljeđivanju predviđeno je kod određivanja dužnosti svedoka usmenog testamenta da:

“Svjedoci pred kojima je zavještalcem usmeno izjavio svoju posljednju volju dužni su da bez odlaganja stave napismeno izjavu zavještaoca i da je što prije predaju sudu ili da je usmeno ponove pred sudom, iznoseći kad, gdje i u kojim prilikama je zavještalcem izjavio svoju posljednju volju. Izvršenje dužnosti iz stava 1 ovog člana nije uslov za punovažnost usmenog testamenta“.²¹

Republika Hrvatska dužnost svedoka usmene oporuke u Zakonu o nasljeđivanju reguliše na sledeći način:

(1) “Svjedoci pred kojima je oporučitelj usmeno očitovao svoju posljednju volju dužni su bez odgode napisati sadržaj oporučiteljeva očitavanja i što prije predati to sudu ili javnom bilježniku na čuvanje, ili ga usmeno ponoviti pred sudom ili javnim bilježnikom iznoseći kada je, i u kojim je prilikama oporučitelj očitovao svoju posljednju volju.”

(2) “Neispunjenje dužnosti svjedoka iz stavka 1. ovoga članka ne šteti valjanosti usmene oporuke.”²²

Republika Srpska dužnost svedoka usmenog testamenta reguliše Zakonom o nasljeđivanju tako što predviđa:

1) “Svjedoci pred kojima je zavještalcem usmeno izjavio svoju posljednju volju dužni su da bez odgađanja napišu izjavu zavještaoca i da je što prije predaju sudu ili da je usmeno ponove pred sudom iznoseći kada, gdje i u kojim prilikama je zavještalcem izjavio svoju posljednju volju.”

2) “Izvršenje ove dužnosti nije uslov za punovažnost usmenog testamenta”.²³

²¹ Čl.90. Zakona o nasljeđivanju Crne Gore

²² Članak 39 Zakona o nasljeđivanju Hrvatske.

²³ Čl.81. Zakona o nasljeđivanju Republike Srpske

Neka razmatranja o usmenom zaveštanju u pravu Republike Srbije
i pravima zemalja u okruženju

Bosna i Hercegovina dužnost svedoka usmenog testamenta reguliše
Zakonom o nasljeđivanju tako što određuje:

“Svjedoci pred kojima je zavještalcu usmeno izjavio svoju posljednju volju dužni su da bez odlaganja stave napismeno izjavu zavještaoca i da je što prije predaju sudu, ili da je usmeno ponove pred sudom iznoseći i kad, gdje i u kojim prilikama je zavještalcu izjavio svoju posljednju volju”.

“Izvršenje ove dužnosti nije uslov za punovažnost usmenog testamenta”²⁴

Dakle sva navedena prava predviđaju dužnost svedoka usmenog testamenta da bez odlaganja napišu izjavu zavještaoca i da je što pre predaju sudu, ili da je usmeno ponove pred sudom, iznoseći gde, kada i u kakvim prilikama je zavještalcu izjavio svoju poslednju volju.

I ovde važe pravila o zaveštajnim svedocima koja su u načelu ista kao i u pravu Republike Srbije.

Zaključak

Upoređujući Zakon o nasljeđivanju Republike Srbije sa zakonima o naslednom pravu susednih država, možemo izvesti zaključak da među njima nema značajnih pravnih razlika u regulisanju usmenog zaveštanja. Ovo prvenstveno iz razloga što navedene države potiču iz zajedničke države bivše SFRJ, te su kao takve pripadale pravnom sistemu jedne zemlje.

Vidljive razlike u odnosu na Zakon o nasljeđivanju Republike Srbije i Republike Srpske i drugih zemalja u okruženju je broj svedoka pri sačinjavanju usmenog zaveštanja. Naime, u Republici Srbiji i Republici Srpskoj potrebno je prisustvo tri svedoka, a u drugim pomenutim zemljama dva svedoka.

Ali smatramo da u naslednom pravu Republike Srbije i u pravu pomenutih susednih zemalja postoji izvesna pravna praznina između sudskog i usmenog zaveštanja kao jedinih mogućnosti za realizovanje slobode zaveštanja određenog kruga lica. Radi se o ljudima koji zbog nedovoljnog obrazovanja, ili telesnih mana i sl. ne mogu da se posluže ni jednom drugom formom, osim sudskim ili usmenim testamentom.

²⁴ Čl.78. Zakona o nasljeđivanju BiH

Dušan Novaković

Mislimo da se ovi problemi mogu rešiti uvođenjem nove forme zaveštanja, odnosno izmenom usmenog zaveštanja i njegovim prilagođavanjem prilikama na terenu, tj. prilikama u kojima žive ljudi koji bi sačinili usmeno zaveštanje.

Naime znatan deo ovih lica koja sačinjavaju umeni trestament živi u udaljenim mestima, gde je komunikacija sa sudom otežana. Pored toga usmeno zaveštanje sačinjavaju najčešće stariji ljudi, pa se problem odlaska u sud još više komplikuje. Zbog toga ova lica često pribegavaju usmenom zaveštanju koje je najčešće ništavo usled nedovoljne intenzivnosti „izuzetnih prilika”

Naime, ako okolnosti nisu bile izuzetne nego uobičajene redovne i trajne, usmeno zaveštanje sačinjeno u takvim prilikama nije punovažno iako u vreme sačinjavanja usmenog zaveštanja zbog tih prilika zaveštalac nije mogao da se služi redovnim formama, pa ni brodskim ni vojnim zaveštanjem.

S druge strane, mogućnosti za zloupotrebu ove forme zaveštanja u takvim situacijama još su veće.

Baš zato je i praktična primena usmenog zaveštanja daleko komplikovanija nego što se to po samom zakonu može zaključiti.

Zato smatramo da sudska praksa i teorija izraz “izuzetne prilike” ne treba usko tumačiti. Takođe nema mesta ni širokom tumačenju ovog izraza. Treba pronaći pravni standard i sudiji omogućiti da u slučaju spora u svakom konkretnom slučaju odluči da li činjenično stanje odgovara izrazu “izuzetne prilike”.

Međutim treba navesti i to da se usmeno zaveštanje, retko koristi u praksi. Jedan od razloga su svakako specifične okolnosti u kojima se sačinjava.

Reference

1. O.Antić, Nasledno pravo, Beograd, 2004.
2. Babić, Nasledno pravo. Službeni glasnik, 2008.
3. R. Momčilović, M. Živanović Nasledno pravo, Banja Luka 2003.
4. S.Vuković: Komentar zakona o nasleđivanju sa sudskom praksom, obrascima, registrom pojmova i priloga, Beograd 2007.

Neka razmatranja o usmenom zaveštanju u pravu Republike Srbije
i pravima zemalja u okruženju

5. Zakon o nasljeđivanju Republike Srbije, Službeni glasnik RS, br, 46/1995, Odluka Ustavnog suda RS, IU br.358/95-Službeni glasnik RS, 101/2003.
6. Porođični zakon Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 18/2005 i 72/2011.
7. Zakon o nasljeđivanju Crne Gore, Službeni list Crne Gore, broj 74/2008.
8. Zakon o nasljeđivanju Hrvatske, Narodne novine , br. 48/2003 .
9. Zakon o nasljeđivanju Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br.1 / 2009
10. Zakon o nasljeđivanju BiH, Službeni list SRBiH br.7/80 i 15/80.

SOME CONSIDERATIONS ABOUT THE ORAL WILL IN THE LAW OF THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE LAWS OF THE COUNTRIES IN THE REGION

Dušan Novaković
Megatrend University, Belgrade

Abstract: The aim of this article is to present an oral will in the law of the Republic of Serbia, Montenegro, Croatia, Bosnia and Herzegovina and Republika Srpska (de lege lata). Also, we have tried to point out the similarities and differences between the laws of these countries regarding the oral will. It is a legal institute, which can be done in an exceptional circumstance in which is impossible to make a regular will. Analyzing this institute we have dealt with the concepts of will, oral will, legal regulation of oral will in above mentioned countries, and special occasions when creating the will. As a reason for the use of the extraordinary form of will in this legal institute, we have dealt with the issue of disease of the testator, then, who can create an oral will, who can be a witness at an oral will, and whether the execution of the duties of a witness represent a condition of validity of the oral will. In this article, we have given also suggestions which, in our opinion, lead to a better and more successful implementation of the oral will in practice (de lege ferenda).

Keywords: will, oral will, legal regulation of oral will in the Republic of Serbia, Montenegro, Croatia, the Serbian and BiH, exceptional circumstances, witnesses to an oral will and duty of the witness to the oral will.